

CREAȚIA POPULARĂ – SURSĂ A IMAGOLOGIEI UNEI COMUNITĂȚI (STUDIU ÎN BAZA PROVERBELOR CE CONȚIN SOMATISMUL NAS)

*FOLK CREATION – SOURCE OF A COMMUNITY IMAGOLGY
(STUDY BASED ON PROVERBS CONTAINING THE SOMATISM „NOSE”)*

Elena LACUSTA,
doctor, lector universitar,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

Abstract: *In a paradigm of somatic symbolism valorized by the Romanian proverbs, the somatism „nose” receives semantic nuances foreign of its meaning in the dictionary. It describes, names and appreciates aspects of relationships person - person in terms of cohabitation. Thus the nose symbolizes and marks its holder status, behaviour, pride, shame, etc. The same somatism names metonymically a specific holder of the nose and a very personal part of him.*

Keywords: *phraseological unit, association, stimulus, reaction, somatism.*

În tabloul științific al lumii nasul este organul cu care omul respiră și percepe mirosurile. În tabloul frazeologic însă al limbilor română și rusă, somatismul *nas* este transferat din domeniul somatic propriu-zis în domeniul ce, pornind de la dimensiunea și poziția acestuia în topografia corpului uman, îi atribuie sensuri noi, legate de aspectul social al posesorului său. Alături de cap, organ ce răspunde de existența fizică și intelectuală a omului, și de ochi care, prin mijlocirea cunoașterii, răspund de locul omului în lume, de mână, ce simbolizează ființa ce acționează și reacționează și inimă, ce răspunde de dimensiunea afectivă, de rînd cu cvasiorganul suflet, nasul, în acest complex somatic, este organul răspunzător de statutul și așezarea socială. În relația cu celălalt, nasul, sau mai concret, lungul nasului sau gradul de ridicare a lui, măsoară poziția în comunicare și acțiuni. Astfel că în limita lungimii nasului, limită ce conturează o zonă proprie (*sub nas, nu mai departe de lungul nasului, nas în nas* etc.), mult mai personală decât cea conturată de ochi (*în ochii mei, sub ochii mei*), omul are dreptul de a

acționa și de a-și stabili pretențiile și nevoile în lume. Depășirea acestei zone se termină fie cu tăierea (scurtarea) nasului (*a tăia din nas*), fie cu lăsarea acestuia în jos (*a pleca nasul*).

Aceeași situație pare a descrie și reacțiile ambelor limbi la cuvântul nas din experimentul asociativ. Prin mijlocirea unui simbolism care, s-ar putea ca tot de funcționarea structurilor fixe să fie determinat, au fost asociate pe primele poziții însușiri ale nasului ce sunt purtătoare în mental de însușiri ale ființei umane ca ființă socială, sau o vizează în raport cu celălalt: *lung* (10); *mare* (9); *mic* (9); *ridicat* (1); *длинный* (67) *большой* (38) *красный* (38).

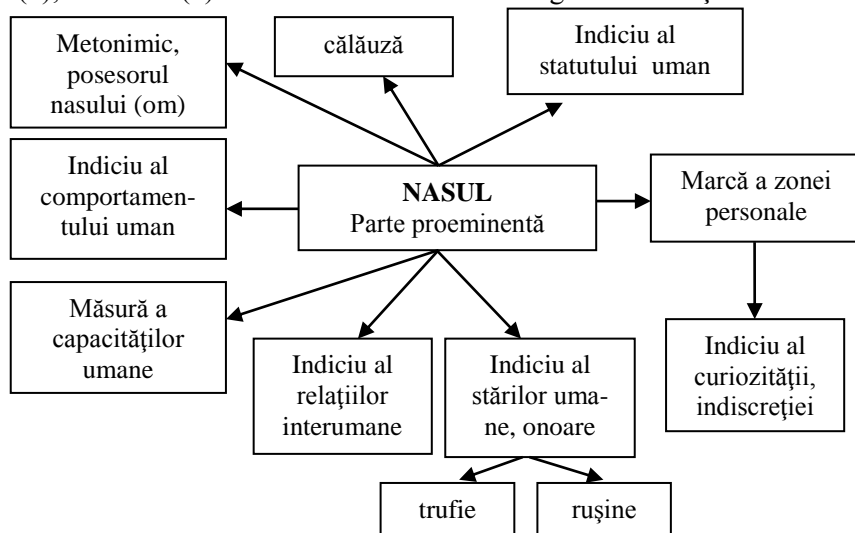
Asociațiile cu nasul din cadrul experimentului asociativ ale noțiunilor *orgoliu, rușine, fudulie*, dovedesc statutul acestui organ de simbol al unei alterități dacă nu negative, cel puțin nerecomandabilă și, din această cauză, ironizată în structurile fixe. Devenind astfel drept indice în caracterizarea relațiilor cu celălalt, nasul califică posesorul lui ca în seriile ce urmează:

FUDUL: prost (18); rău (8); needucat (4); dezgust (1); prostul (1); fițos

(1); dispreț (1); răsfățat (1); negativ (1); dușman (1); nimic (1); respingere (1).

ORGOLIOS: prost (2); вредный (1); invidios (1); zgîrcit (1); urît (1); supărăcios (1); defect (1); răsfățat (1); egoist (1); răutăcios (1).

Imaginea nasului ca proeminență în coordonatele lungimii și ale înălțimii și derivatele respective reprezintă nucleul în configurația semasiologică a acestui somatism în contextele frazeologice române și ruse.

Nasul, conform dicționarului explicative ale limbilor română și rusă, are semnificația de 'parte proeminentă a feței' (DEX). În această ipostază somatismul *nas* construiește imaginea multor unități frazeologice din ambele limbi; *a nu vedea de nas* 'a fi neatent'; *бебези нос в большой мороз; держать нос по ветру* = *a ține nasul în vânt*. Ultima expresie cu sensul de 'a se adapta situației', care rezultă din imaginea nasului ca parte de dinainte a feței ieșită în relief și care, la o direcționare a corpului, creează impresia că este cea care orientează, ar putea să fi apărut în limbajul marinarilor. În acest domeniu cuvântul *nas* înseamnă 'partea anterioară a fuzelajului unei nave; lat. *nasus*' (DEX). Situația îndreptării navei după cum bate vântul a servit drept metaforă în domeniul somatic, al îndreptării metaforice a nasului, adică a adaptării la trebuințele și aspirațiile în dependență de situația reală. Același sens este vizat, se pare, și în cele trei aso-

ciații propuse de vorbitorii de rusă la stimulul NAS: *корабль 3*.

Mai mult, imaginea proeminentă a acestui organ a generat în ambele limbi diverse nuanțe de sens, intens valorificate în contextele frazeologice. De la 'parte proeminentă a feței omului', care prima sare în ochii celuilalt, se face ușor transferul metonimic asupra 'purtătorului de nas' în general, *ni miroase a nas de om* 'nu e faptă de om vrednic (indiciu uman)'; *orice nas își are nașul*; *с носу (братъ, получить) ≈ de cap*. Această relație metonimică poate fi sugerată și de reacțiile *om 2; человека 4*.

Tot nasul, ca parte proeminentă a feței, este elementul corporal ce creează iluzia (și posesorului, dar și privitorului) că mărește spațiul fizic ocupat de ființa umană alături de celălalt. Astfel că tot ce se află în zona respectivă se identifică cu omul însuși, e zona sa privată: *sub* (sau, rar, *în*) *nasul cui-va* sau *sub nas* = *под носом* 'în ime-

diata apropiere, în față, sub ochii cui-va'; *de sub nas* = *из-под носу*. Toate evenimentele ce urmează să se întâmple în viața personală sunt descrise de vorbitorul rus ca fiind *aproape de nas* sau *sub nas*: *на носу* 'despre ceva care trebuie să aibă loc și de care trebuie să te pregătești'; de exemplu, *зима на носу, надо запастись дровами*.

Condiția pentru o bună funcționare a acestei zone în preajma celorlalți semeni e să fie bine și obiectiv cunoscută (în acest sens am discutat mai sus imaginea *lungul nasului*). Nesatisfacerea acestei condiții e interpretată ca tentativă la spațiul privat al celuilalt: *a-și lungi nasul* 'a deveni prea îndrăzneț, a se obrăznic'. Din acest motiv nasul este asociat cu curiozitatea și indiscreția. Ilustrative sunt structurile: *любопытному в комедии нос откусили* sau *любопытной Варваре на базаре нос оторвали*; *a-și băga nasul unde nu-i fierbe oala* ≈ *не суи свой нос в чужие дела*; *a-și băga nasul* = *совать (сунуть) нос; соваться (сунуться) с носом; не суи свой нос не в свой вопрос; не суи свой нос не в своё просо* etc. (Amintim în acest context că Урысон Е. В. consideră că față de europeni, rusul își permite frecvent să se amestece în treburi străine. Acest lucru îl consideră ca fiind o datorie a coabitării (Урысон 1995)) Intersectarea a două spații private nu este niciodată intenționată și din această cauză e neașteptată: *a da nas(ul) cu cineva* 'a se întâlni cu cineva pe neașteptate (și fără a dori)'; (*a se întâlni nas în nas* (cu cineva) = *носом к носу* sau *носом к носу встретились* '(a se întâlni) față în față (cu cineva), a se întâlni pe neașteptate'.

Depășirea zonei este salutară doar în scopul cunoașterii în general, fără atenție la intimitatea străină: *a nu vedea mai departe decât lungul nasului*

'a fi prost sau limitat din punct de vedere intelectual' ≈ *не видеть дальше своего носа* 'a observa ce se petrece numai în apropiere'. Aceeași idee este întărită și de imaginea lucrului ce trece pe sub nas și nu este observat pentru a fi exploatat: *a(-i) trece (cui-va) pe la (sau pe lângă) nas* 'a(-i) trece pe dinaintea ochilor', 'a pierde un prilej favorabil'; *вокруг носу вьется, а в руки не дается*.

Ca tentativă la celălalt prin depășirea zonei proprii este interpretată și imaginea ființei umane ce nu-și vede sau își neglijează propria zonă, dar face referire la alte persoane: *sub pădure vede, da' sub nas nu vede* ≈ *не видим, что под носом творится; далеко глядит, а под носом не видим; под лесом соломинку видим, а под носом бревна не видим*.

În relația cu celălalt, lucrurile plăcute, dorite sar în ochi sau se percep cu ochii: *a pune ochiul pe ceva*; *a sorbi cu ochii pe cineva*; *a pierde (pe cineva) din ochi*; *аленький цветок бросается в глазок*, iar cele neplăcute sunt percepute sau primite în zona conțurată de nas: *a arunca (cui-va ceva) în nas* 'a spune (cui-va ceva) direct, fără menajamente'; *a-i râde cui-va în nas* 'a râde cui-va în față, bătându-și joc de el'; *a-i da (a-i ajunge, a-i miroși cui-va) pe sub nas* 'a se simți jignit'; *a-i da (a-i ieși cui-va) ceva pe nas*; *a vărsa ceva pe nas* 'a o păși'. Aceste imagini sunt sprijinite și de experiențele umane neplăcute în care este antrenat nasul și care au servit drept metafore pentru diverse stări și emoții negative ale omului: *a-i da cui-va cu ardei (chibrituri, frunză de tutun, cu ceva) pe la nas* 'a supăra pe cineva'; 'a întărâta pe cineva'; *a-i stoarce cui-va ceapa (sau lămâia) în nas*; *a-i freca cui-va ridichea la nas* 'a înfrunta vehement pe cineva'; *a-i sări cui-va ceva în nas* 'a fi su-

părăcios, sensibil', 'a se simți jignit'; *a cădea cu nasu-n terci*; *a-și turti nasul*; *a lua în nas (rușinea)* 'a-și pierde reputația', 'a păți ceva rușinos'; *a-și beli (jupui, rupe) nasul* 'a fi în primejdie, a o păți', 'a se păcăli'; *a-i sta ca piperu-n nas* 'a nu-i fi pe plac'. În felul acesta nasul este răspunzător de stările, în general, negative, trăite de om: *a-i veni (cuiva) muștarul la nas* sau *a-i tremura (cuiva) nasul* 'a se supăra; a se enerva, a se înfuria'.

Tot ca derivat al semnificației 'prominență' se poate interpreta valoarea de călăuză în deplasarea sau direcționarea corpului uman, independentă sau nu de voința posesorului: *a da cu nasul de ceva* 'a întâmpina o dificultate'; *a da cu nasul pe undeva* (sau *prin ceva*) = *показать нос куда или где* 'a trece în grabă sau întâmplător pe undeva'; *a-și arăta* sau *a(-și) scoate nasul (la iveală)* 'a apărea, a se înfățișa'; *a da nas(ul) cu ceva* 'a lua cunoștință'; *pasul păzește nasul*. La fel și imaginea *băgării nasului peste tot*, amintită mai sus, se poate înscrie în acest șir: *a-și băga* (sau *a-și vâri*) *nasul în ceva* (sau *undeva, în toate, unde nu-i fierbe oala*) 'a se amesteca într-o afacere, într-o problemă (care nu-l privește)'; *он всюду нос сует; хоть шея коротка, а достаёт носом до дна*, cu un excelent efect stilistic.

Ca derivat al unei direcționări statice funcționează imaginea nasului înfîpt în ceva: *cu nasul în carte* = *уткнуть нос или уткнуться носом в книгу; ткнуть носом кого-что во что; уткнуть нос или уткнуться носом во что* 'a se uita atent la ceva'.

Ființa umană se poate exprima non-verbal, intenționat sau nu, printr-un cod somatic ce poartă un caracter în mare parte universal. În acest limbaj este antrenat și nasul, ca parte proeminentă a corpului (sau a feței, mai

exact). Am prezentat mai sus câteva structuri ce descriu expresii somatice prin care vorbitorul se exprimă și-și demonstrează astfel atitudinea față de celălalt: *a strâmba din nas* 'a fi nemulțumit'; *a-și cârni nasul* 'a-și manifesta nemulțumirea, dezaprobarea, disprețul'; *a râde pe sub nas* 'a râde pe ascuns'; *a-și umfla nasul* 'a se supăra, a se înfuria etc.' Mai putem adăuga și acele imagini frazeologice în care nasul ia o anumită poziție ca rezultat al mișcării capului. Astfel, imaginea *nasului ridicat*, ce descrie poziția pe care o iau oamenii în exprimarea unor atitudini de superioritate sau îngâmfare în diverse situații, nu este altceva decât un efect al ridicării capului. Vorbitorul vede această poziție prin perspectiva nasului mai ales pentru efectele care o însoțesc: imaginea capului ridicat fiind una neutră, cea a nasului ridicat are o forță sugestivă intensă. De aici și aria de simboluri largă atribuită nasului în domeniul relațiilor omului cu celălalt, sau, mai exact, al poziției, statutului posesorului de nas în comunitate: *a avea nas* sau *a-și ridică nasul* 'a îndrăzni, a cuteza'; *a da nas* (cuiva) 'a îngădui prea multe (cuiva)', 'a-i permite cuiva să fie familiar, îndrăzneț sau obraznic'; *a (nu) fi* (sau *face*) *de nasul cuiva* 'a (nu) fi potrivit cu cineva, a (nu) corespunde cuiva, a (nu) fi pentru cineva, a (nu) i se cuveni cuiva'; *a da nasul (să...)* 'a îndrăzni'; *parcă n-are nas să ne dea obraz* (Pann, 1350); *задрать* sau *поднять нос* 'a începe să se simtă important'; *не подымай носу: спотыкнешься*; *нос не по чину*; *хоть дворянский нос, да песьего не стоит*.

În acest domeniu semantic nasul funcționează ca indiciu al diverselor stări – trufie, mândrie, îngâmfare și încredere exagerată în sine, de unde și ideea unei libertăți exagerate în relația

cu celălalt (Scriban): *după ce e sărac, mai e și cu nasul pe sus; nu umbla cu țifna-n nas* (Pann, 854); *a-i cădea* (sau *a-i pica*) *nasul cuiva* 'a-și pierde îndrăzneala sau îngâmfarea, a rămâne rușinat, umilit'; *nu-ți cade* (sau *pică*) *nasul dacă...* 'nu ți se întâmplă nimic, nu-ți pierzi demnitatea dacă...'; *a-i da cuiva cu luleaua pe la nas* 'a nesocoti; a disprețui'; *nu-i ajungi (nici) cu prăjina* (sau *strămurarea*) *la nas* 'e foarte încrezut' sau 'e fi foarte îngâmfat'; (*a umbla sau a fi, a se ține*) *cu nasul (pe) sus* 'a (fi) încrezut, sfidător'; *obrazului fără nas îi stă rău; Își găsește fără voie / Lungul nasului să-i moaie* (Pann, 1089); *I să moaie nițel nasul cel de oțel* (Pann, 1090); *задирать нос; нос задирает, а в голове ветер; ходит с поднятым носом.*

Cu efect de diminuare a stărilor descrise mai sus funcționează rușinea. Nasul este organul ce răspunde de starea de rușine, tot el fiind cel ce o exprimă: *a-i fi (rușine) pe la nas* 'a se rușina'; *a lăsa* (sau *a pune*) *nasul în jos* sau *în pământ* 'a se rușina, a se simți vinovat'; *cu nasul lăsat în jos* 'rușinat, umilit'; *a se întoarce* (de undeva) *cu nasul în jos* 'a se întoarce rușinat'; *să-ți fie în nas!* 'să-ți fie rușine!'; *a-și duce nasul undeva* 'a păți rușine de ceva' sau 'a răspunde de ceva'; *Образnicul are ceas când să ia rușinea-n nas.*

Tot nasul este organul care răspunde de capacitățile și posibilitățile posesorului. În acest sens am discutat expresia *lungul nasului*, care reprezintă în limba română măsura acestor capacități: *a (nu-) și cunoaște* (sau *vedea, ști*) *lungul nasului* 'a (nu-) și da seama cât e în stare să facă cu puterile proprii', 'a (nu-) și da seama de măsura pe care trebuie s-o păstreze față de alții' sau a (nu) se comporta cuviincios'; *omul e dator să-și măsoare lungul nasului; a nu vedea mai departe decât*

lungul nasului 'a fi prost sau limitat din punct de vedere intelectual'; *не видеть дальше своего носа; не по носу кому; выше носа плюнешь, себя заплюнешь.*

Se mai pot adăuga și imagini care, prin atribute ale nasului, fac referire la un anume tip de posesor sau comportament: *a fi cu nasul de ceară* 'a fi foarte susceptibil'; *nu merge la soare de frică să nu i se topească nasul; a-și face nasul mătură* 'a-și pierde omenia'; *te spune nasul că-ți place vinarsul*, la fel și expresiile discutate mai sus: *нос, что и багра не надо* sau *насандальить нос*. În ce privește ultima expresie, amintim că „sandal” (*сандаговое дерево*) este denumirea unui copac (*Pterocarpus santalinus*) din care, cu ajutorul spiritului, se căpăta vopsea roșie.

Imaginea nasului conturată până acum în contextele frazeologice explică și ipostaza lui de organ ce poartă răspundere de comportamentul și faptele posesorului. Astfel că imaginile sustragerii sau diminuării integrității acestuia, ca simbol al restabilirii sau încercării de a restabili locul potrivit al posesorului în comunitate, sunt larg exploatate în tabloul frazeologic al ambelor limbi: *a tăia* (sau *a scurta*) *nasul* (cuiva) sau *a da* (cuiva) *peste nas* 'a pedepsi, a rușina, a umili, a pune la locul lui (pe cineva)'; *să-mi tai nasul dacă...* 'se spune pentru a întări o afirmație sau o negație'; *a-i crește cuiva nasul cel tăiat* 'a se obrăznicii din nou, după ce a fost muștrat sau pedepsit'; *văcarul care s-a mîniat pe nevastă și nasul și-a tăiat* (Pann, 855).

Imaginea tăierii nasului nu este una pur metaforică. Ea ne amintește, spune Lazăr Șăineanu, „de un timp când tăierea nasului era o pedeapsă obicinuită în vechea legislațiune românească și când persoana, lovită de o asemenea pedeapsă, era expusă disprețului și în-

josirii” (Șăineanu 1999: 231-232). „Carele va fura din biserică vrun lucru [scrie în Pravila lui Vasile Lupu], ce va fi sfințit, măcar de va fi furat atunci întâi, tot să-l spânzure; iară de nu va fi sfințit lucrul acela ce au furat, de i-ar fi atunce întâi, tot să și-i taie nasul, [...]; iar de va face și al doilea rând, să-l spânzure” (Apud Șăineanu 1999: 231). Această „operație chirurgicală”, spune Stelian Dumistrăcel, reprezintă o pedeapsă „mai blândă (față de tăierea capului), administrată uzurpatorilor domniei sau boierilor «vicieni»; învinși și prinși, acestora li se tăia, de obicei, zgârciul dintre nări” (Dumistrăcel 2001: 256) Este cunoscută și varianta „[în]-semnării la nas” argumentată documentar de către Stelian Dumistrăcel, prin prezentarea de dovezi istorice: „L-au împresurat oastea leșească pe Joldea-vodă și l-au prins viu; pre carele, dacă au sosit Alexandru-vodă, l-au [în]-semnat la nas și l-au dat la călugărie” (*Letopiseșul*, cap. *Domniia lui Joldea-vodă, carile au domnit 3 zile...*)” (Dumistrăcel 2001: 256). Această practică era aplicată și în situațiile pedepsirii prizonierilor de război sau a hoților și negustorilor necinstiți: „Dar practica era mai larg răspândită: la fel erau însemnați și prizonierii de război și tot așa erau pedepsiți și hoții sau negustorii necinstiți, de exemplu brutarii ce vindeau «pîinea lipsă»: «odinioară se dau prin tîrg cu nasul tăiat, – de unde locuțiunea bucureșteană care a rămas: «da-te-aș prin tîrg cu nasul tăiat». Utilizarea figurată a contextului păstrează, chiar dacă numai vag, amintirea umilinței infamatoare, cu toate că formularea s-a schimbat: *a da peste nas*, *a scoate (cuiva) pe nas (o faptă, un act)*.” (Dumistrăcel 2001: 257)

Opusă imaginii nasului ridicat și sinonimă, în unele contexte, cu imaginea nasului tăiat, funcționează, în ta-

bloul frazeologic al ambelor limbi, imaginea nasului lăsat în jos: *a lăsa* (sau *a pune*) *nasul în jos* sau *în pământ*; *a se întoarce* (de undeva) *cu nasul în jos*; *cu nasul lăsat în jos*, iar drept remediu al situației respective sunt cunoscute, pe lângă tăierea sau scurtarea nasului, diverse acțiuni în care organul respective are de suferit: *a-i da peste nas*; *a da* (sau *a pune ceva*) *peste nas*; *a scoate (cuiva ceva) pe (ori prin, pe sub) nas*; *a-i freca (ceva) sub nas*; *a-i trage una* (sau *un ibrișin*) *pe la nas* 'a face pe cineva să simtă că nu s-a purtat cum se cuvine', 'a-i face cuiva aluzii răutăcioase', 'a-i reproșa cuiva ceva cu răutate'; *a-i ieși* (sau *a-i da*) *pe nas* 'a o păți'.

Spre deosebire de limba română în care imaginea nasului plecat în jos simbolizează rușinea, umilința sau vinovăția, în limba rusă aceeași imagine simbolizează, pe lângă semnificațiile din română, și starea de melancolie, tristețe: *повесить нос* sau *повесить нос (на квинту)* 'a fi trist, melancolic'. Această imagine e legată de gestul aplecării capului în starea de melancolie, iar prezența cvintei din limbajul muzical trimite la poziția capului plecat a violonistului în momentul atingerii celei de-a cincea strună. Struna respectivă produce cele mai înalte sunete din care și sunt compuse melodiile de tristețe, melancolice (Бирих 2005: 477).

Ca parte a corpului ce răspunde de statut, onoare și diverse atitudini adoptate în fața celuilalt, nasul funcționează intens și în domeniul relațiilor umane: *a(-i) întoarce nasul (cuiva)* 'a ignora ostentativ (pe cineva), a întoarce spatele (cuiva)'; *a trânti* (sau *a închide* *cuiva*) *ușa în nas* 'a refuza să primească (pe cineva)' sau 'a pleca supărat de la cineva, închizând ușa cu putere'; *показать нос кому*; *натянуть нос* sau *наклеить нос* 'a prosti, a înșela pe cineva'.

Această zonă semasiologică a cuvântului *nas* este conturată și de o imagine transferată din domeniul creșterii, îngrijirii și exploatării animalelor de casă. E vorba de imaginea purtării de nas a cornutelor în scopul mânăuirii lejere de către om: *a duce* (sau *a purta*) *de nas* (pe cineva) = *водить за нос кого-что* 'a domina, a stăpâni, a conduce (pe cineva), determinându-l să facă ceva (care nu este în interesul său)' sau 'a amăgi, a înșela (pe cineva)'; *a duce* (sau *a purta*, *a târî*, *a ține*) *pe cineva de nas* 'a stăpâni pe cineva determinându-l să acționeze într-un anumit fel' sau 'a purta pe cineva cu vorba, a amăgi, a înșela'; *a duce pe cineva cu nasul la teică* 'a da în judecată pe cineva'; *ego бабушка моего дедушке за нос водила*. Pe aceeași imagine e construit și un joc rusesc al copiilor, numit *Podvocha*. Un matur sau adoles-

cent îi leagă ochii unui copil și-l duce de nas cu scopul de a-i arăta animalul preferat. Ajungând la o oglindă sau la o găleată cu apă, îi dezleagă ochii și-i arată imaginea proprie reflectată, astfel înșelându-l. (Бирих 2005: 478)

Tot din această serie fac parte și frazeologismele care conțin și instrumentul cu care se poartă de nas: *a-i pune cineva belciugul la în nas*; *a-i atârna cuiva cinghelul* (sau *iabașaua*) *de nas* 'a conduce pe cineva după voie-i'. *Iabașaua* < *yevașa* „clește de lemn sau de fier cu care se apucă nasul cailor nărăvași când se potcovesc” (DEX).

În același domeniu, al relațiilor umane, funcționează imaginea frazeologică, ce nuanțează ierarhia de vârstă și, astfel, de superioritate: *a șterge nasul cuiva* = *утереть нос кому-чему*; *сметлив и хитер – пятерым нос утер*.

Referințe bibliografice

1. Lazăr Șăineanu, *Încercare asupra semasiologiei limbii române. Studii istorice despre tranzițiunea sensurilor*, Cu o alocuțiune-prefață de B. P. Hasdeu, ediție îngrijită, studiu introductiv și indice de Livia Vasiliuță, Editura de Vest, Timișoara, 1999.
2. Урысон Елена Владимировна, *Фундаментальные способности человека и "наивная анатомия"* // Вопросы языкознания. 1995. № 3. С. 3-36.
3. Stelian Dumistrăcel, *Pînă-n pînzele albe. Expresii românești, biografii-motivații*, ediția a II-a, revăzută și augmentată, Editura Institutul European, Iași, 2001.

Surse

1. *Dicționarul limbii române*; I/I, literele A-B, București, 1913; I/II, litera C, București, 1940; I/III, fascicula I, D -de, București, 1949; II/I, literele F-I, București, 1934; II/II, fasc. I, J -Iacustru, București, 1937; II/III, lada - lojnita [s.a].
2. *Micul dicționar academic*: Academia Romana, Institutul de Lingvistica «Iorgu Iordan», vol. I-IV, București, Editura Univers Enciclopedic, (2001-2003).
3. *Proverbe românești*, ediție alcătuită, prefața, glosar și indici de George Muntean, Editura pentru literatură, 1967.
4. ZANNE, Iuliu, *Proverbe românilor din România, Basarabia, Bucovina, Ungaria, Istria și Macedonia*, București: Asociația Română pentru Cultură și Ortodoxie, vol. I-IX, 2003-2004. ISBN 973-85641-8-2
5. Бирих, А.К., Мокиенко, В.М., Степанова, Л.И., *Русская фразеология. Историко-этимологический словарь*, Москва, Астрели АСТ Хранитель, 2005.
6. Даль, В.И., *Толковый словарь живого великорусского языка sursă*: Толковый словарь Даля онлайн <http://slovardalja.net>
7. Даль, В.И., *Пословицы и поговорки русского народа*, Вступительная статья М.Шолохова и проф. В. И. Чичерова, Сборник в 2х томах, Худож. лит-ра, М., 1984.
8. *Фразеологический словарь русского языка*, Под ред. А.И. Молоткова, 4-е изд., стереотип, М.: Русский язык, 1986.

